

Sygn. akt III AUa 353/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 kwietnia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Małgorzata Rokicka-Radoniewicz (spr.)
Sędziowie:	SA Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska SO del. do SA Jacek Chaciński
Protokolant: st. prot. sądowy Kinga Panasiuk-Garbacz	

po rozpoznaniu w dniu 3 kwietnia 2019 r. w Lublinie

sprawy J. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o rekompensatę z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach

na skutek apelacji J. K. oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 27 lutego 2018 r. sygn. akt VIII U 1193/17

oddala obie apelacje.

Jacek Chaciński Małgorzata Rokicka-Radoniewicz Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska

III AUa 353/18

UZASADNIENIE

Organ rentowy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. decyzją z dnia 19 kwietnia 2017 roku przyznał J. K. prawo do emerytury od dnia (...), to jest od osiągnięcia wieku emerytalnego, jednocześnie odmawiając prawa do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, ponieważ na dzień 1 stycznia 2009 roku nie został udowodniony przez wnioskodawcę 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach

Od tej decyzji odwołanie do Sądu Okręgowego w Lublinie wniósł wnioskodawca J. K., domagając się jej zmiany oraz ustalenia prawa do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 27 lutego 2018 roku zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił J. K. prawo do rekompensaty z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca J. K., urodzony w dniu (...), w dniu 15 marca 2017 roku złożył wniosek o ustalenie prawa do emerytury. W oparciu o zgromadzone dokumenty organ rentowy wydał w dniu 19 kwietnia 2017 roku decyzję, w której przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury, jednocześnie odmawiając przyznania prawa do rekompensaty, ponieważ nie został udowodniony przez wnioskodawcę 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach.

Nie jest kwestionowane w sprawie, iż w okresie od 15 maja 1973 roku do 17 sierpnia 1973 roku oraz od 1 czerwca 1974 roku do 5 lipca 1994 roku J. K. pozostawał w zatrudnieniu w (...)Spółdzielni (...) w L.. W okresie od 15 maja 1973 roku do 17 sierpnia 1973 roku, od 1 sierpnia 1975 roku do 1 maja 1978 roku, od 15 października 1981 roku do 5 lipca 1994 roku był zatrudniony na stanowisku wulkanizatora i operatora urządzeń mechanicznych obróbki gumy. Czynności wynikające z zatrudnienia wykonywał na wydziale, gdzie prowadzono produkcję uszczelek gumowych. Produkcja odbywała się przy pomocy pras, w bardzo wysokiej temperaturze, do 200 stopni Celsjusza, co powodowało wylizywanie środków chemicznych z gumy. Pracownicy tam zatrudnieni byli określani w nomenklaturze zakładowej jako wulkanizatorzy i traktowani byli jako pracownicy zatrudnieni w szczególnych warunkach. Praca była wykonywana na hali, gdzie znajdowało się 7-8 pras hydraulicznych. Wnioskodawca wkładał gumę do matrycy, następnie umieszczał ją w prasie. Przyciskał i pod wpływem temperatury materiał był poddawany wulkanizacji. Wyjmował następnie gorące uszczelki, wykladał je na stół celem wystygnięcia.

Materiał w postaci specjalnej mieszanki gumowej był uprzednio przygotowywany w zakładzie przez walcowników. Wnioskodawca pobierał masę gumową w specjalnych płachtach o wymiarach 60 cm na 250 cm o różnej grubości od 1 mm do 5 cm. Przywoził ją wózkiem, umieszczał na stole, gdzie ważył ją, kroił i umieszczał w matrycy, wkładanej do prasy. Czynności te zajmowały mu 10-15 minut.

Obowiązki wynikające z zatrudnienia wykonywał przez 8 godzin, świadcząc pracę na 3 zmiany. Pracownicy obsługujący prasy zajmowali się wyłącznie wytwarzaniem uszczelek. Dalsze prace polegające na obróbce uszczelek wykonywali pozostali pracownicy produkcji.

Pracodawca zapewniał wnioskodawcy ubrania robocze. Szczególne warunki zatrudnienia były związane z narażeniem na wysokie temperatury rzędu 180-200 stopni Celsjusza, które panowały przy formach, a także opary szkodliwych związków, które wydobywały się z mieszanki gumowej poddawanej wysokiej temperaturze. J. K. otrzymywał dodatek za pracę w warunkach szkodliwych oraz mleko.

Nie zachowały się akta osobowe wnioskodawcy ze spornego okresu zatrudnienia. Część akt pracowniczych została zniszczona na skutek pożaru spółdzielni. Zakład został następnie przekształcony w (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w L., która przejęła część dokumentacji. Zachowały się tylko dokumenty pracowników, którzy zostali przejęci przez firmę (...). Pozostała część akt osobowych, w tym wnioskodawcy, który nie kontynuował zatrudnienia we wskazanej spółce, uległa zniszczeniu.

Stan faktyczny został ustalony w oparciu o przytoczone dowody, w tym z zachowanych dokumentów w postaci świadectwa pracy wystawionego w dniu 5 lipca 1994 roku przez (...)Spółdzielnię(...)w L., które nie zostało zakwestionowane przez organ rentowy. W ocenie Sądu zeznania świadków zasługiwały na obdarzenie wiarą w całości. Znajdowały one potwierdzenie w zachowanym świadectwie pracy oraz w zeznaniach wnioskodawcy. Zeznania te korelowały w tym zakresie z zeznaniami odwołującego. J. K. przedstawił istotne dla sprawy okoliczności, jak zakres czynności na stanowisku wulkanizatora i operatora urządzeń mechanicznych obróbki gumy w (...)Spółdzielni (...) w L. i szczegółowo opisał na czym one polegały. Zeznania świadków w powiązaniu z relacją wnioskodawcy pozwalają na uznanie, iż wykonywał on na co dzień te prace.

Sąd Okręgowy orzekł, że zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych (Dz. U. 2015, poz. 965 ze zm.), rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa

do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeą prawa do emerytury pomostowej.

Warunki jej przyznania precyzuje art. 21 cyt. ustawy, który stanowi, że rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. j. Dz. U. 2017, poz. 1383 ze zm.), wynoszący co najmniej 15 lat. Jednocześnie rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zgodnie z treścią art. 23 powołanej ustawy ustalenie rekompensaty następuje na wniosek ubezpieczonego o emeryturę i jest ona przyznawana w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w przepisach art. 173 i art. 174 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Tym samym, aby ustalić prawo do rekompensaty konieczne jest wykazanie, iż ubezpieczony do dnia 1 stycznia 2009 roku udowodnił 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach, przy jednoczesnym braku możliwości uzyskania prawa do emerytury pomostowej lub prawa emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na skutek zmiany stanu prawnego wprowadzonego ustawą o emeryturach pomostowych. Celem rekompensaty jest bowiem zapewnienie pracownikom uzyskania odszkodowania za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, którzy nie nabeą prawa do emerytury pomostowej.

Pracę można uznać za wykonywaną w warunkach szczególnych, jeśli zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej pracownik jest zatrudniony przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Wykaz tego typu spraw jest zawarty w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. 1983, nr 8, poz. 43).

W niniejszej sprawie kwestią sporną była okoliczność, czy wnioskodawca legitymuje się 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy ponosił, że wnioskodawca nie udowodnił 15 lat stażu pracy w szczególnych warunkach, gdyż nie przedłożył świadectwa pracy w szczególnych warunkach. Wskazać jednak należy, że brak świadectwa pracy informującego o zatrudnieniu w szczególnych warunkach, bądź też wskazanie niewłaściwych przepisów w tym przedmiocie, nie może powodować negatywnych konsekwencji dla pracownika. Sąd, w przeciwieństwie do organu rentowego, nie jest związany określonymi środkami dowodowymi. Zgodnie, bowiem z treścią art. 473 k.p.c., stanowiącego, iż w postępowaniu przed sądem w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu ze świadków i przesłuchania stron. Oznacza to, że każdy fakt może być dowodzony wszelkimi środkami, które Sąd uzna za pożądane, a ich dopuszczenie za celowe. Z kolei ustalenie przez Sąd w toku postępowania odwoławczego, że dana praca była wykonywana w szczególnych warunkach jest wystarczającą podstawą do uznania wykonywanej pracy za pracę tego rodzaju.

Zdaniem Sądu, z zeznań wnioskodawcy i przesłuchanych w sprawie świadków oraz z treści dokumentu w postaci świadectwa pracy z dnia 5 lipca 1994 roku wynika, że J. K. w okresie zatrudnienia w (...)Spółdzielni(...)w L. od 15 maja 1973 roku do 17 sierpnia 1973 roku, od 1 sierpnia 1975 roku do 1 maja 1978 roku, od 15 października 1981 roku do 5 lipca 1994 roku przez 15 lat, 10 miesięcy i 25 dni w ramach obowiązującego go pełnego wymiaru czasu pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace wulkanizatora przy przetwórstwie wyrobów gumowych. Wykaz A prac wykonywanych w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego, stanowiący załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku, wymienia w dziale IV „W chemii”, pod pozycją 21 prace przy produkcji i przetwórstwie wyrobów gumowych, ebonitowych oraz półproduktów i środków pomocniczych do tych wyrobów; produkcji sadzy. Natomiast akt resortowy, to jest zarządzenie Nr 19 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 6 sierpnia 1983 roku w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego (Dz. Urz. MG. 1983. 1. 2) wykazie A, dziale IV, pod poz. 21 w punkcie 10 wymienia stanowisko operatora urządzeń mechanicznej obróbki gumy i tworzyw sztucznych, zaś w punkcie 18 wulkanizatora.

Fakt wykonywania przez ubezpieczonego pracy w szczególnych warunkach we wskazanych okresach znajduje potwierdzenie w zbranym w sprawie materiale dowodowym, został on zwłaszcza potwierdzony i uszczegółowiony zeznaniami świadków.

W związku ze spełnieniem przez J. K. warunku przepracowania co najmniej 15 lat w szczególnych warunkach, Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił wnioskodawcy prawo do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Od tego wyroku apelację wnieśli obie strony – organ rentowy Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. oraz wnioskodawca J. K..

Organ rentowy zaskarżył wyrok w całości zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie tj. art.32 ust.2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art.2 pkt 5, art.21 oraz art.23 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych poprzez ustalenie prawa do rekompensaty z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych osobie niespełniającej przesłanki 15 lat pracy w szczególnych warunkach;
2. naruszenie prawa procesowego poprzez przekroczenie wyrażonej w art.233 § 1 kpc zasady oceny dowodów poprzez dokonanie dowolnej a nie swobodnej oceny dowodów;
3. sprzeczność ustaleń sądu z treścią zbranego w sprawie materiału dowodowego przez uznanie, że wnioskodawca spełnił wszystkie warunki wymagane do przyznania prawa do rekompensaty w tym udokumentował 15 letni okres pracy w warunkach szczególnych podczas gdy w rzeczywistości ta przesłanka nie została spełniona.

Wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania. W uzasadnieniu apelacji wskazywał, że wnioskodawca nie legitymuje się wymaganym 15 letnim okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach, ponieważ zgodnie z art.32 ust.1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS powinny zostać odliczone z tego okresu okresy pobierania zasiłków chorobowych.

Wnioskodawca J. K. zaskarżył wyrok w całości zarzucając nierozpoznanie istoty sprawy i wnosił o jego zmianę poprzez ustalenie , że wnioskodawcy przysługuje prawo do rekompensaty z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych w okresach od 15 maja 1973 roku do 17 sierpnia 1973 roku oraz od 1 sierpnia 1975 roku do 5 lipca 1994 roku. W związku z tym wnosił o dopuszczenie dowodów z zeznań świadków na okoliczność wykonywania przez wnioskodawcę pracy w warunkach szczególnych w tych okresach.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Obie apelacje są bezzasadnie i nie zasługują na uwzględnienie.

Wbrew zarzutom apelacji Sąd Okręgowy wydał prawidłowe rozstrzygnięcie znajdujące oparcie w powołanych w uzasadnieniu przepisach prawa. Istotą sprawy było prawo do rekompensaty z tytułu 15 letniego pracy w warunkach szczególnych. Stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy jest bezsporny – Sąd uwzględnił w całości okres pracy w warunkach szczególnych zgodnie z wnioskiem wnioskodawcy i orzekł na podstawie art. 21 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych (Dz. U. 2015, poz. 965 ze zm.) o przysługującym mu prawie do rekompensaty. W myśl tego przepisu rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, czyli ubezpieczonemu, który wykazał 15 letni okres takiej pracy. Zarzuty wnioskodawcy do wyroku są niezrozumiałe – Sąd orzekł o prawie do rekompensaty a nie o spełnieniu przesłanek wymaganych do jej nabycia. Jednocześnie, z uwagi na to, że wnioskodawca wykazał przed Sądem wymagany okres pracy w warunkach szczególnych, nie zachodzi potrzeba uzupełniania postępowania

dowodowego poprzez przeprowadzenie dowodów w celu ustalenia jeszcze innych okresów pracy wnioskodawcy, ewentualnie kwalifikujących się jako pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Apelacyjny nie stwierdza zarzucanego w apelacji przez organ rentowy naruszenia przez Sąd I instancji prawa materialnego. Z uwagi na to, że sprawa dotyczy rekompensaty z tytułu nienabycia prawa do emerytury przewidzianej w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS istota występującego w sprawie zagadnienia prawnego sprowadza się do określenia wzajemnego stosunku przepisów art. 184 i 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U.2018 roku, poz.1270) przy czym problem zarysował się w związku ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2004 r. do art. 32, określającego warunki nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przez dodanie przepisu ust. 1a. W przepisie tym postanowiono, że przy ustalaniu takich okresów zatrudnienia nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik po dniu 14 listopada 1991 r. otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa, a zatem okresy niezdolności do pracy z powodu choroby i macierzyństwa ulegają wyłączeniu z okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

W art. 184 ustawy, obejmującym stany faktyczne zastane w dniu jego wejścia w życie, ustawodawca w sposób szczególnie uregulował sytuację prawną ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. i osobom, które w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 1999 r.) wykazały okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym oraz okresu składkowego i nieskładkowego określonych w art. 27 ustawy (co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn), zagwarantował prawo nabycia emerytury po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32. Dokonując wykładni tych przepisów Sąd Najwyższy uznał art. 184 ustawy o emeryturach i rentach za samoistną podstawę prawa do emerytury w oderwaniu od chwili osiągnięcia wieku emerytalnego (por. uchwałę z dnia 8 lutego 2007 r., II UZP 14/06, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 199, wyrok dnia 18 lipca 2007 r., I UK 62/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 269), a odnosząc się do relacji między art. 184 i wprowadzonym później art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej, zwrócił uwagę na zastosowanie art. 184 do tych ubezpieczonych, którzy w dniu 1 stycznia 1999 r. osiągnęli pełny staż ubezpieczeniowy, w tym wymagany okres pracy w szczególnych warunkach, lecz nie osiągnęli wieku emerytalnego, oraz zastosowanie art. 32 do tych ubezpieczonych, którzy chociażby jeden z tych okresów osiągnęli po wejściu w życie ustawy, nie później niż do dnia 31 grudnia 2008 r. W wyroku z dnia 8 lutego 2007 r. jasno wskazał, że ubezpieczeni, do których ma zastosowanie art. 184 ustawy, mogą realizować prawo do emerytury na "starych" zasadach po osiągnięciu wieku emerytalnego, nawet jeżeli ten wiek osiągną po dniu 31 grudnia 2007 r. Przyjęte w art. 32 ust. 1a ustawy różnicowanie okresów wykonywania pracy w szczególnych warunkach nawiązuje do daty wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytury i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 107, poz. 450 ze zm.), w której poprzednia definicja okresu pracy w szczególnych warunkach pozostała niezmieniona. Okres tej pracy obejmował zarówno okresy składkowe, jak i okresy nieskładkowe, jeżeli mieściły się one w okresie wykonywania pracy zgodnie z umową o pracę. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 27 listopada 2003 r., III UZP 10/03 (OSNP 2004 nr 5, poz. 87), stwierdzając, że do okresu pracy w szczególnych warunkach wlicza się okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania stosunku pracy przypadające po dniu wejścia w życie ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent.

W konsekwencji utrwalili się w judykaturze poglądy, że art. 32 ust. 1 ustawy nie ma zastosowania do oceny nabycia prawa do emerytury przed dniem 1 lipca 2004 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 361 oraz II UK 215/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 360 oraz z dnia 7 lutego 2006 r., I UK 154/05, niepublikowany). Sytuacja osób wymienionych w art. 184, opisywana w doktrynie jako ekspektatywa prawa podmiotowego, polega właśnie na spełnieniu się tylko części stanu faktycznego koniecznego do nabycia prawa, które poprzedza i zabezpiecza przyszłe prawo podmiotowe. Natomiast ustawa o emeryturach pomostowych wprowadziła dla osób, które nie spełniły wszystkich przesłanek do uzyskania prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, ale legitymują się wymaganym do jej nabycia 15 letnim okresem zatrudnienia w warunkach szczególnych rekompensatę z tego tytułu uwzględnianą przy nabyciu prawa do emerytury w wieku powszechnym.

Wykładnia przepisów odnoszących się do obliczania okresu pracy w warunkach szczególnych z uwzględnieniem okresów zasiłków chorobowych znajduje zastosowanie również przy ustalaniu prawa do rekompensaty.

W tej sytuacji Sąd Apelacyjny uznał, że zaskarżony wyrok w pełni odpowiada przepisom prawa, dlatego z mocy art.385 kpc oddalił obie apelacje.